

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa 2017

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

1. Introducció:

1.1 Descripció general del Parc Natural de Penyagolosa

El Parc Natural de Penyagolosa, localitzat entre els termes municipals de Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río, representa una fita geogràfica de primer orde i un referent cultural molt arrelat en la tradició valenciana. Amb les seues 1.094,45 ha., comprèn el Forest d'Utilitat Pública de Sant Joan de Penyagolosa i el seu pic més elevat (1814 m. d'altitud) és considerat el sostre de la Comunitat Valenciana per excel·lència, només superat per l'Alt de les Barraques (Cerro Calderón).

En els últims contraforts del Sistema Ibèric i la Serralada Nord-catalana, el massís de Penyagolosa forma part d'un encreuament d'ambients geològics, biològics, culturals i socials. Aquesta terra de transició entre els pobles d'interior i els pobles pròxims a la costa impregna el caràcter dels seus pobladors, acostumats als rigors del clima.

Penyagolosa és el pic senyera per als valencians i també un referent per a l'excursionisme. Les seues cimes, llomes, turons, sendes i inclús penya-segats han format part de les vides de diverses generacions de muntanyencs.

Aquest espai natural compta amb diferents figures de protecció; va ser declarat Parc Natural a l'abril de 2006, es va designar com a Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) al maig de 2000 i va ser proposat pel Govern Valencià com a Lloc d'Interès Comunitari (LIC) al juliol de 2001.

Es tracta d'un Parc amb una riquesa faunística i botànica excepcional, destacant les grans rapinyaires com l'àguila reial i la presència de gat salvatge, cabra salvatge i cabirol. Es de destacar la presència del roure valencià, teix i interessants formacions de roure reboll.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

L'Ordre de 16 de novembre de 1998, de la Conselleria de Medi Ambient, va declarar el Barranc de la Pegunta microreserva vegetal, per a afavorir la conservació d'una zona de menys de 20 ha., en la qual conviuen espècies botàniques rares, endèmiques o amenaçades com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), el lletsó de bosc (*Hieracium valentinum*), el grèvol (*Ilex aquifolium*) i el teix (*Taxus baccata*).

Hi ha multitud de vestigis dels pobles que van habitar i van passar per Penyagolosa; així en la contornada del Parc es localitzen assentaments ibers, restes de calçades romanes, etc.

Menció a part constituïx l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Va ser un antic convent de cenobites i està integrat per un conjunt arquitectònic d'estil neoclàssic del segle XVII, construït sobre unes ruïnes anteriors. Tots els anys se celebren esdeveniments amb centre en el santuari, el més conegut dels quals és l'antiga romeria dels "Pelegrins de les Useres". Altres pelegrinatges dels pobles que rodegen el massís són les de Vistabella del Maestrat, Culla, Xodos i Puertomingalvo.

No menys important és el patrimoni construït vinculat al medi rural tradicional, centrat en els "masos" i edificacions relacionades (pallers, eres, corrals, etc.) el conjunt dels quals posseïx un gran valor històric i cultural. Construccions de pedra seca com a murs i casetes formen part del paisatge habitual d'aquest espai natural i dels seus voltants.

1.2. Normativa

Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana.

Oferix, amb la figura de protecció denominada Parc Natural, una via jurídica idònia per a mantenir la protecció dels valors mediambientals de l'espai natural. Aquesta llei, estableix en l'article 31 la necessitat d'elaborar un pla d'ordenació dels recursos naturals amb anterioritat a la declaració d'un Parc Natural.

Decret 49/2006, de 7 d'abril, del Consell de la Generalitat, pel qual s'aprova el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa.

Aquest decret constituïx la norma d'ordenació del Parc Natural i estableix com a objectius els següents:

- L'ordenació, la conservació, la regeneració si és el cas, la millora i l'ús sostenible dels recursos naturals i culturals del massís de Penyagolosa.
- L'execució d'una estratègia de desenvolupament sostenible econòmic i social per al massís de Penyagolosa, basada en la conservació i l'ús racional dels recursos naturals i tenint en compte que l'actual paisatge forestal de la zona és, en bona part, el resultat de la intensa gestió forestal desenvolupada durant segles.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

- El foment de la col·laboració i el suport mutu entre els organismes de l'Administració Local de la zona i els distints agents socials i econòmics implicats en el Pla. Tot això conforme amb les competències i atribucions de les dites entitats locals i atenent als legítims drets i interessos dels titulars privats dels terrenys, els recursos i les activitats econòmiques.

Extensió: 26.497,7ha.

Municipis: Vistabella del Maestrat, Xodos, Villahermosa del Río, Castillo de Villamalefa i Llucena.4

Decret 50/2006 de 7 d'abril, del Consell de la Generalitat Valenciana de declaració del P.N. de Penyagolosa.

Aquest decret constituïx la norma fundacional del Parc Natural i estableix com a objectius els següents:

- L'objecte i la finalitat de la declaració del Parc Natural de Penyagolosa.
- L'àmbit territorial.
- El règim de protecció i gestió. L'elaboració i tramitació del Pla Rector d'Ús i Gestió del Parc Natural de Penyagolosa.
- La naturalesa i composició de la Junta Rectora del Parc Natural de Penyagolosa.
- Les funcions del director-conservador del Parc Natural.
- El finançament i el règim d'infraccions.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Extensió: 1.094,45 ha

Municipis: Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río.

1.3. Figures de protecció

Parc Natural:

La Generalitat Valenciana, en exercici de les seues competències en matèria de medi ambient, segons l'article 31.10 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, va promulgar la Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana. Dita Llei estableix la figura del Parc Natural com especialment indicada per a la protecció d'espais naturals valuosos de forma compatible amb l'ús sostenible dels recursos naturals en els sectors forestal, ramader, cinegètic, agrícola i de serveis, així com amb l'exercici d'una important funció social en l'estudi, l'ensenyament i el gaudi ordenat dels valors ambientals i culturals.

La figura de Parc Natural, és també especialment adequada per a la gestió d'aquells espais naturals que, com en el cas de Penyagolosa, es caracteritzen per uns valors ambientals i paisatgístics que s'han configurat històricament en estreta interacció amb l'activitat humana del medi rural.

Per l'elevat interès geològic, biològic, històric i paisatgístic d'aquest espai natural, el Consell de la Generalitat per mitjà del Decret 50/2006 de 7 d'abril, va declarar el P.N. de Penyagolosa.

Monument Natural:

El Monument Natural del Camí dels Pelegrins de les Useres discorre durant més d'un quilòmetre dins de la delimitació actual del Parc Natural de Penyagolosa i en aproximadament 13,2 quilòmetres dins de l'àmbit d'aplicació del Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa.

El Camí dels Pelegrins de les Useres és l'itinerari tradicional del pelegrinatge que li dóna nom i se celebra tots els anys l'últim divendres del mes d'abril en una ruta d'aproximadament 35 km. que acaba en l'Ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Travessa els termes dels municipis de les Useres, Llucena, Xodos i Vistabella del Maestrat. El Monument Natural està constituït per una àrea d'amortiment d'impactes que consistix en una franja contínua de terreny de 50 metres d'amplària a un i a l'altre costat del camí, mesurats a partir de l'eix central d'aquest en projecció horitzontal i perpendicular a dit eix.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

El camí discorre entre terrenys de cultiu, llentiscles i coscollars, carrascars i pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*) en les seues parts més baixes, mentre que en les més altes predominen les pinedes de pinassa (*Pinus nigra*) i roig (*Pinus sylvestris*) esguitats per rouredes (*Quercus faginea*).

El Decret 40/2007, de 13 d'abril, del Consell, va declarar El Camí dels Pelegrins de les Useres com a Monument Natural.

Lloc d'Interès Comunitari:

Per mitjà de la Directiva 92/43/CEE denominada “Directiva d'Hàbitats”, els estats membres es comprometen a preservar els hàbitats d'interès comunitari que, estant reconeguts com a Llocs d'Interès Comunitari (LIC), aquests formen part de la Xarxa Natura 2000. El massís de Penyagolosa va ser proposat com a LIC el 10 de juliol de 2000 amb una superfície de 31.921 ha. albergant els municipis de Vistabella del Maestrat, Xodos, Lluçena, Castillo de Villamalefa, Villahermosa del Río, Cortes de Arenoso i Zucaina.

Zona d'Especial Protecció per a les Aus:

Les zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) són espais que formen part de la Xarxa Natura 2000, designats pels estats membres segons la Directiva 92/43/CEE denominada “d'Hàbitats” i la Directiva d'Aus Silvestres 79/409/CEE. El massís de Penyagolosa és zona ZEPA des del 9 de maig de 2000. Engloba als municipis de Castillo de Villamalefa, Cortes de Arenoso, Lluçena, Villahermosa del Río, Vistabella del Maestrat, Xodos i Zucaina i comprèn una extensió de 28.309,95 Ha.

Microreserva de Flora:

L'Ordre de 16 de novembre de 1998, de la Conselleria de Medi Ambient, va declarar el Barranc de la Pegunta microreserva vegetal, per a afavorir la conservació d'una zona d'11,4 ha, en la qual conviuen espècies botàniques rares,

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

endèmiques o amenaçades com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), el lletsó de bosc (*Hieracium valentinum*), el grèvol (*Ilex Aquifolium*) i el teix (*Taxus baccata*).

1.4. Personal del Parc Natural de Penyagolosa

En l'exercici de l'any 2017 el Parc Natural disposava del següent personal adscrit:

Un Director-conservador responsable de la gestió tècnica de l'espai natural.

El director-conservador va ser nomenat amb efectes del 15 de juny de 2016. Les funcions del director-conservador són:

Adoptar les decisions relatives a la gestió del Parc Natural que no hagen sigut expressament reservades a altres òrgans, incloses totes aquelles que deriven del PORN del Massís de Penyagolosa i aquelles que s'establisquen en el Pla Rector d'Ús i Gestió que es formule per al Parc.

Ostentar la direcció tècnica i la coordinació del personal assignat al Parc Natural, com també de les instal·lacions i equipaments vinculades a la gestió del mateix.

Elaborar les propostes de pressupostos i de programes de gestió, com també la proposta de memòria anual d'activitats.

Ostentar la representació ordinària del Parc Natural davant dels col·lectius ciutadans i les entitats públiques i privades rellevants, a l'efecte d'assegurar la participació pública en la gestió de l'espai, com també davant de les instàncies tècniques, científiques i de coordinació i cooperació administrativa que corresponguen.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Emetre els informes exigits per la legislació o els instruments d'ordenació del Parc. Així com els informes que els siguin requerits per la conselleria competent en matèria de medi ambient en aquells procediments promoguts per l'administració o particulars que afecten el Parc Natural.

Equip de divulgació i educació ambiental

Format per dos guies, que s'encarreguen de les tasques relacionades amb l'ús públic i la divulgació dels valors del Parc natural, així com l'educació ambiental.

Equip de conservació i manteniment:

Integrat per un capatàs i tres peons que s'encarreguen dels treballs de conservació de l'espai natural i el manteniment de les infraestructures.

1.5. Composició de la Junta Rectora

El conseller competent en matèria de medi ambient, en la seua condició de president nat de la Junta Rectora.

El president de la Junta Rectora, anomenat pel Consell de la Generalitat a proposta del conseller competent en matèria de medi ambient.

El director-conservador del Parc Natural, que actua com a secretari.

Un representant de cada una de les conselleries:

Conselleria d'Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori;

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport.

Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Sostenible;

Conselleria de Justícia, Administració Pública, Reformes Democràtiques i Llibertats Públiques;

Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball;

Un representant de l'Agència Valenciana de Turisme.

Un representant de la Diputació Provincial de Castelló.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Un representant per cadascun dels Ajuntaments: Villahermosa del Río, Vistabella del Maestrat i Xodos.

Un representant del grup d'acció local Associació Palancia-Mijares, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant del grup d'acció local Associació per al Desenrotllament Integral dels Ports-Maestrat (PORTMADER), designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Fundació Penyagolosa, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de l'Associació de Veïns d'El Carbo, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Federació d'Associacions de Veïns de la Comunitat Valenciana, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de l'associació Amics del Penyagolosa, triat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Federació d'Esports de Muntanya i Escalada de la Comunitat Valenciana, triat lliurement per la dita entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de les associacions excursionistes que exerceixen activitats en la zona, amb caràcter rotatori biennal, triat lliurement per les dites entitats de comú acord entre elles.

Un representant de la Universitat Jaume I, designat per l'esmentada entitat acadèmica.

Dos representants de les associacions conservacionistes que exerceixen activitats en la zona, amb caràcter rotatori biennal, triat per les dites entitats de comú acord entre elles.

Un representant, amb caràcter rotatori biennal, de les societats de caçadors dels municipis del Parc Natural, triat per les dites societats de comú acord entre elles.

Dos representants dels propietaris privats de terrenys en el Parc Natural, amb caràcter rotatori biennal, triat pels mateixos de comú acord entre ells.

Un representant de l'Associació Valenciana d'Agricultors, triat per aquesta entitat.

Un representant de la Unió de Llauradors i Ramaders de la Comunitat Valenciana, designat per aquesta entitat.

Dos representants de les organitzacions sindicals més representatives en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, elegits per aquestes entitats.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

2. Objectius:

Dins del marc normatiu i d'ordenació establert en el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa, l'any 2017 el règim de protecció aplicat al Parc natural i les actuacions dutes a terme en ell han perseguit el compliment dels següents objectius generals:

- Protegir i conservar el patrimoni cultural associat als valors ambientals i paisatgístics, amb especial atenció als elements historicoartístics, arquitectònics i etnològics i, en general, a aquells trets, estructures o béns que resulten del poblament humà en els últims segles.
- Corregir i minimitzar els impactes que l'activitat humana ha pogut ocasionar sobre els recursos naturals, paisatgístics i culturals.
- Promoure mesures directes per a la conservació, regeneració, millora, difusió i valoració dels elements i conjunts d'interès natural i cultural.
- Fomentar i coordinar programes d'actuació en matèria d'ús públic i privat dels recursos naturals i culturals, incloent-hi l'estudi, l'aprofitament sostenible, la investigació, l'ensenyança i el gaudi ordenat dels mateixos.
- Potenciar i regular l'ús públic del medi, el qual compta amb una notable tradició en el massís de Penyagolosa, sent objecte d'atenció especial la recreació ordenada en la naturalesa, el senderisme, l'escalada clàssica, l'escalada esportiva, les carreres de muntanya i el turisme rural en les seues diverses modalitats.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

- Facilitar i fomentar la participació de municipis, propietaris, usuaris i col·lectius socioeconòmics en la gestió de l'espai protegit i en el disseny d'estratègies d'actuació específiques.
- Promoure la coordinació i la concurrència d'iniciatives entre l'administració autonòmica, les corporacions locals i la iniciativa privada en les matèries relatives a la gestió del Parc.
- Suport a la població i corporacions locals en la seua relació amb l'administració i en el seu funcionament en l'exercici d'activitats no pròpies amb la conservació, però si compatibles amb els projectes d'ordenació.

3. Programa de conservació

Aquest programa té com a objectiu mantenir i/o recuperar l'estat de conservació de les espècies, els seus hàbitats i ecosistemes. Un programa en el qual s'impliquen tant l'equip de gestió, com la brigada de manteniment del parc, recolzats per la brigada de Xarxa Natura 2000 i assessorats pel Servei de Biodiversitat de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural i professors de les diferents universitats de la Comunitat Valenciana.

A més, responent al criteri de preservar no només el patrimoni natural, sinó també l'històric i cultural, es realitzen diferents treballs per a la conservació d'altres elements patrimonials de l'àmbit del parc, com fonts, construccions de pedra seca, construccions tradicionals, etc.

3.1. Conservació de flora.

3.1.1. Censos d'espècies del Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçada (CVEFA)

La brigada de Xarxa Natura 2000 va col·laborar en el cens d'espècies del CVEFA, en concret en 2017 es va realitzar el cens de la bígula de bosc (*Ajuga pyramidalis*) en el que es van detectar 311 exemplars al Barranc de l'Astor.

També es va portar a terme l'habitual cens del lliri de neu (*Galanthus nivalis*) amb un resultat de 6.283 exemplars censats (més detalls a l'apartat de comunicació i divulgació).

3.1.2. Tala i poda d'arbres

Amb la finalitat d'evitar conflictes amb la possible caiguda de pins afectats per causes naturals (vent, neu, etc) en la microreserva del Barranc de la Pegunta s'han talat, podat, trossejat i apilat els següents exemplars afectats de xop (*P. x canadensis*), pi roig (*P. sylvestris*) i pinassa (*P. nigra*):

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Microreserva	Especie	Motiu	Total
Barranc de la Pegunta	<i>Populus x canadensis</i>	Afectat per causes naturals	2 exemplars
Barranc de la Pegunta	<i>Pinus sylvestris</i>	Afectat per causes naturals	5 exemplars
Barranc de la Pegunta	<i>Pinus nigra</i>	Afectat per causes naturals	79 exemplars i 42,5 m ³ de rames

D'altra banda, la brigada del parc natural, ha talat per les mateixes causes 320 pins en la resta del parc, la fusta del qual s'ha utilitzat per alimentar el sistema de calefacció del centre d'interpretació del parc.

Després de les fortes nevades de gener, la brigada de Senda Verda també va estar retirant arbres trencats i caiguts a totes les pistes i zones d'acampada del parc durant unes setmanes.

Els mesos d'octubre, novembre i desembre, una brigada gestionada des dels serveis territorials, va estar treballant en l'eliminació de peus afectats per la neu, vesc i "altres causes" amb un balanç d'uns 5.000 exemplars.

3.1.3. Desbrossaments

En 2017 s'han realitzat tasques de desbrossament en alguns punts del Parc i el seu entorn amb l'objectiu de disminuir la hiperdensitat de determinades espècies i d'afavorir el creixement d'altres espècies catalogades. Els desbrossaments s'han realitzat en els següents llocs:

Especie	Lloc	Superfície
<i>Rubus ulmifolius</i> i <i>Ulex parviflorus</i>	Microreserva de flora La Picossa (Vistabella)	700 m ²
<i>Rubus ulmifolius</i>	Microreserva de flora barranc de la Pegunta (Vistabella)	700 m ²
<i>Rubus ulmifolius</i>	Mas del Surdo (Vistabella)	14.205 m ²
<i>Ulex parviflorus</i>	Reserva de fauna Pou Astor (Xodos)	350 m ²

3.1.4 - Recollida de vesc per a la promoció del parc en fires i el pregó de la Magdalena.

Des de fa uns anys, la brigada del Parc arreplega plantes de vesc dels pins afectats per a regalar durant fires i esdeveniments públics com a planta ornamental.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

L'objectiu de la recollida és el de controlar la població d'aquesta planta paràsita del pi alhora que s'obsequia als participants d'aquests esdeveniments amb una planta carregada de significat simbòlic i que és molt preuada en determinades dates de l'any.

Durant l'any 2017 es van arreplegar 80 kg de manolls de vesc que es van repartir al pregó de la Magdalena en el que va participar l'ajuntament de Vistabella del Maestrat.

3.1.5.- Recollida de llavors d'espècies rares, endèmiques o amenaçades. CIEF

La recollida de llavors d'espècies incloses al Decret 32/2004 té per objecte tant subministrar el nombre d'accessions (lots xicotets) de llavors en el Banc de Llavors, de la Generalitat Valenciana, com per a produir plantes que s'utilitzaran després en treballs de restauració d'hàbitats o reforços de poblacions naturals.

Els treballadors del CIEF (Centre d'Investigació i d'Experiències Forestals) van estar aquest any recollint llavors de tortelatge (*Viburnum lantana*) i ginebre (*Juniperus oxycedrus*).

3.1.6.- Treballs de sanitat forestal. Inclusió de la Muntanya de Sant Joan a la Xarxa MUFFET (mostreig fitosanitari i forestal d'ecosistemes tipus).

Els resultats de la Campanya de Prospecció 2017 mostren que la situació fitosanitària de l'àmbit d'aplicació del PORN del Parc Natural de Penyagolosa pel que fa a la categoria de diagnòstic de processionària del pi no és del tot favorable, havent-se detectat 291,51ha amb Grau 4. En qualsevol cas, malgrat que la situació ha empitjorat respecte a 2016, no resulta extraordinària quant a infestació.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Durant la present campanya no s'han realitzat tractaments amb motxilla ni amb canó nebulitzador, s'han col·locat trampes amb feromones.

La categoria perforadors del pi va oferir resultats favorables durant la Campanya de Prospecció Fitosanitària atès que, malgrat ser detectats en 57 masses en l'àmbit d'aplicació del PORN, no es van comptabilitzar baixes en l'arbrat i es va classificar totes les masses avaluades amb nivell de "Presència".

En la categoria d'altres insectes, únicament es va detectar *Lymantria dispar*, sense que els nivells d'infestació del defoliador dels *Quercus* foren preocupants.

Pel que fa a malalties i fisiopaties, cal destacar l'estesa presència del vesc (*Viscum album*), que es presenta en 61 de les 75 masses prospectades dins de l'àmbit d'aplicació del PORN. Segueix sent per tant, aquesta planta hemiparàsita, el principal problema fitosanitari de les masses arbrades del parc.

Destacar durant la present campanya els treballs realitzats per millorar la seguretat i la circulació per pistes i camins després del temporal de vent i neu ocorregut a l'inici de l'any. En referència a açò, comentar l'extraordinària nevada esdevinguda a mitjan gener, amb 100-110 cm, la qual cosa unit al fort vent, va ocasionar danys mecànics molt importants en les masses arbrades del parc.

3.2. Conservació de fauna.

3.2.1 Evolució de la població d'ocells necròfags al PORN de Penyagolosa. Cens 2017

Els ocells necròfags o carronyaires són aquells que s'alimenten essencialment de cadàvers, complint un important paper ecològic i sanitari (eliminen de forma ràpida i neta restes en descomposició), però són extremadament sensibles a les alteracions en la piràmide tròfica i particularment a la utilització de tòxics o verí al medi natural.

De les espècies presents a Espanya, a la Comunitat Valenciana es reproduïxen habitualment el voltor comú (*Gyps fulvus*) i l'aufrany (*Neophron percnopterus*). La primera està inclosa en la Directiva d'Aus i en el Llistat d'Espècies en Règim de Protecció Especial, no considerant-se amenaçada a Espanya. Per contra, la segona si ho està, estant classificada com a "Vulnerable" al Catàleg Valencià de Fauna Amenaçada (Decret 32/2004). La Resolució de 13/12/2004, de la Direcció general de Gestió del Medi Natural, va aprovar un Programa d'Actuacions per a la conservació d'ocells necròfags de la Comunitat Valenciana. Aquest programa conte les mesures per garantir la conservació i recuperació de les espècies indicades, incloent-hi: la protecció de colònies, el seguiment de poblacions, el funcionament de menjadors, la recerca i establiment de contactes i de mecanismes de participació amb col·lectius interessats o afectats per aquestes espècies.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Com a balanç de resultats d'aquest programa, es mostren a continuació l'evolució de les poblacions d'ambdues espècies i els resultats obtinguts en la temporada de nidificació del 2017.

Voltor comú

Des de fa molt pocs anys l'espècie torna a reproduir-se a les tres províncies valencianes. Els resultats a Castelló i concretament a la zona del Barranc del Montlleó i Penyagolosa són els següents:

La població nidificant de voltor comú a la província de Castelló es va censar pel Servei de Vida Silvestre des del 1990, estant encarregat el personal del Centre de Recuperació de Fauna del Forn del Vidre (La Pobla de Benifassà) del seguiment de camp i coordinació de la informació.

Els resultats obtinguts es reflecteixen en la següent gràfica, que certifica un augment sostingut, interromput per un important descens en 2007, una recuperació posterior fins a aconseguir un màxim en 2014 i una aparent estabilització els últims dos anys.

L'evolució recent del nombre de parelles de l'espècie pot apreciar-se amb major detall en el següent quadre:

Població	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Montlleó-Penyagolosa	35	25	47	57	65	75	72	91	65	80	75

Éxit reproductor (polls/parella):

Població	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Montlleó-Penyagolosa	0,66	0,68	0,65	0,65	0,61	0,76	0,68	0,52	0,78	0,74	0,77

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Eufrany

A mitjan anys 70 del passat segle, l'espècie es va extingir com nidificant a la Comunitat Valenciana. Afavorida per la recuperació de la població de voltors, l'espècie reapareix en 1989, quan una parella torna a criar a Castelló. Actualment ho fa en aquesta província i en la de València.

Des de la seua reparició en 1989, l'espècie no ha deixat de créixer en nombre i en distribució, havent-se expandit des dels Ports a bona part de l'interior de la província, també a Penyagolosa. Enguany s'han comptabilitzat 13 parelles en tota la província, una mica menys sobre el màxim (16 parelles) aconseguit en 2014.

3.2.2.- Seguiment del cranc de riu ibèric (*Austropotamobius pallipes*)

En 2017 la brigada de Xarxa Natura 2000 va realitzar al Parc Natural de Penyagolosa i el seu entorn el seguiment del cranc de riu ibèric amb els següents resultats:

Lloc	Número d'exemplars detectats
Pont Romà (Vistabella)	2 adults i 1 aleví
Molí Monsó (Vistabella)	9 adults, 14 juvenils i 4 alevins
Font dels Molins (Vistabella)	11 adults, 24 juvenils i 11 alevins

3.2.3.- Revisió de caixes-refugi per a rates penades:

Les observacions de rates penades forestals en caixes-refugi són d'interès, ja que es tracta d'espècies poc conegudes al nostre territori, com ho testifica les escasses dades existents al Banc de Dades de Biodiversitat de la Comunitat Valenciana: 30 registres para nòctul petit (*Nyctalus leisleri*) i 7 para ratpenat orellut septentrional (*Plecotus auritus*). A més, el ratpenat de bosc (*Barbastella barbastellus*) és una espècie inclosa en l'Annex II de la DIRECTIVA 92/43/CEE del Consejo de 21 de maig de 1992 relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres, pel que es requereix informació sobre el seguiment de les poblacions i les mesures de conservació aplicades.

Durant els mesos de juliol i octubre del 2017 els tècnics de l'equip de seguiment de fauna van portar a terme la revisió de les caixes, alhora que es van col·locar nous refugis dirigits a exemplars de ratpenat de bosc.

Les revisions de les tres zones LIC de la província de Castelló es van dur a terme durant quatre jornades del mes de juliol (dates adequades per detectar indicis de reproducció o colònies de cria) i durant quatre jornades del mes d'octubre

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

(època de l'any en què és possible detectar la presència de mascles o harems en les caixes, ja que és a la tardor quan existeix major necessitat de disposar de refugis, a causa del comportament territorial dels mascles durant el zel)

Com en anteriors ocasions, atès que es tracta de caixes planes de fusta amb obertura inferior, el contingut es va visualitzar des del sòl amb ajuda d'un mirall reflector o una llanterna, prenent fotografies de l'interior de les caixes que albergaven exemplars per a la seua correcta identificació.

En les visites en temporada d'estiu, atenent al percentatge d'ocupació, l'índex més gran va correspondre al LIC Penyagolosa, amb gairebé una de cada quatre caixes ocupades (23% d'ocupació). En la visita d'octubre, l'ocupació va suposar el 24%.

Resultats per espècies al juliol:

Localitat	Paratge	Tipus de caixa	Rates penades	Especie
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>

Resultats per espècies a l'octubre:

Localitat	Paratge	Tipus de caixa	Rates penades	Especie
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	2	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	4	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Nova	2	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>

Col·locació de refugis per al ratpenat de bosc

Algunes visites per a revisions de caixes es van aprofitar per col·locar nous refugis, en aquest cas concret dirigits al ratpenat de bosc, quiròpter del qual existeix poca informació al nostre territori. A més, a diferència de les caixes

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

emprades fins ara –de fusta- aquests nous refugis estaven realitzats a partir de teules de fang cuit, oferint un espai en forma d'esquerda a priori adequat, i l'ocupació de la qual per aquesta espècie ha estat descrita en altres zones del nord del nostre país.

Donada l'existència de cites d'aquesta espècie al voltant de Penyagolosa es va optar per començar aquesta iniciativa en aquest LIC. D'aquesta manera, al juliol del 2017 es van col·locar 30 d'aquests nous refugis en tres punts diferents del LIC (Mas Roig, El Rebollar i Mas de Mor).

3.3. Conservació d'hàbitats.

3.3.1 Eliminació d'espècies al·lòctones invasores

Seguint les directrius del Decret 213/2009, de 20 de novembre, del Consell, pel qual s'aproven mesures per al control d'espècies exòtiques invasores a la Comunitat Valenciana, i en el qual s'inclouen mesures encaminades a evitar la comercialització d'aquestes i la seva introducció en el medi natural, la brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa i la brigada de Xarxa Natura 2000 de la Conselleria, van desenvolupant de forma periòdica actuacions d'eliminació de plantes al·lòctones invasores en diferents zones del parc natural.

Els objectius estan enfocats a prevenir la introducció i proliferació de les espècies al·lòctones invasores, amb l'eliminació d'aquestes i repoblar a les zones tractades amb la vegetació autòctona, restaurant així els hàbitats afectats.

En 2017, la brigada de Xarxa Natura 2000 va realitzar les tasques d'eradicació de les següents espècies exòtiques invasores:

Especie	Lloc	Cantitat erradicada
<i>Ailanthus altissima</i>	Al voltant del centre d'interpretació	1 m ³
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Al voltant del Viver i pista	0,3 m ³

Així mateix, la brigada del parc va eliminar 21 peus de xiprers (*Cupressus arizonica*) dels voltants de Sant Joan de Penyagolosa.

Tant la brigada de Biodiversitat com el personal del Parc Natural de Penyagolosa, controlen periòdicament les zones del parc on ja s'ha actuat i si existeixen poblacions emergents, per detectar nous exemplars o espècies invasores, comunicant-ho al Servei de Biodiversitat de la Conselleria.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.3.2 Restauració de la tosca calcària del Carbo

En 2017 la brigada de Xarxa Natura 2000 va iniciar els treballs de restauració de la tosca del Carbo, que alberga una bona representació de l'hàbitat prioritari 7220* (brolladors petrificants amb formacions de “tuf”-Cratoneurion). Aquests treballs consisteixen en la neteja de la séquia que proveeix d'aigua l'antiga bassa del molí amb l'objectiu d'aconseguir que aquesta sobreïisca al llarg de la séquia i, d'aquesta manera, recuperar superfície de la formació que actualment està seca.

3.3.3 Adequació d'hàbitats aquàtics

El treball de neteja de les fonts s'ha realitzat al llarg dels anys pels habitants de la zona de manera regular. Hui en dia, a causa del despoblament de les zones rurals s'han anat abandonant aquests treballs. És a causa d'aquesta falta de manteniment que moltes fonts estan en continu deteriorament, amb el consegüent risc de desaparició de l'hàbitat que creen al seu voltant.

Des de la declaració del Parc, es va prendre la determinació, de recuperar i protegir aquests recursos. La brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa, és la que s'ocupa de realitzar aquesta tasca que tradicionalment feien els habitants de la zona, contribuint no sols a garantir el manteniment de la qualitat de les aigües i del seu cabal per a ús de persones, sinó també per a conservar els hàbitats de la fauna salvatge, afavorint la protecció del patrimoni rural, cultural i etnològic del nostre entorn.

Les actuacions dutes a terme per part de la brigada del Parc han sigut: arreglar construccions adjacents a fonts i pous com a basses, abeuradors i murs de maçoneria, desembosse i neteja de canalitzacions, eliminació de la vegetació de l'entorn i adequació d'accessos i vies d'eixida per a amfibis i fauna salvatge.

Durant 2017 s'han realitzat aquestes actuacions en les principals fonts del Parc Natural i concretament s'ha treballat a: la font Coberta, font de l'Espino, els abeuradors de Sant Joan de Penyagolosa i a les basses i rierols de l'arborètum. Aquestes últimes han sigut objecte d'una neteja a fons que va obligar a buidar-les per complet per a retirar el fang i tarquim format en els últims anys així com restes de pedres i matèria orgànica acumulades.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.4. Adquisició i millora del coneixement

3.4.1 Estació pluviomètrica PHNIA 015 de Sant Joan de Penyagolosa.

Des de fa any i mig es van recollint manualment les lectures pluviomètriques diàries i registrant-les en unes taules. L'estació pluviomètrica és del tipus Hellmann i la va instal·lar Nacho Ibáñez al juny del 2015.

El mes de gener és un mes en el que es fa el balanç meteorològic de l'any anterior. En aquest sentit, 2017 va ser un any especialment sec amb 471 mm, molt distant de la mitjana dels darrers anys de 843 mm. Molt significatiu va ser que d'aquests 471 mm, gairebé un terç va caure en poques hores, durant la nevada del 19 de gener. Aquest detall mostra molt bé com els efectes del canvi climàtic s'estan traduint en llargues èpoques de sequera amb esclats puntuals de fenòmens meteorològics extrems. La nevada del 19 de gener és molt representativa d'aquests fenòmens ja que en un dia es van acumular al voltant de 87cm de neu, una quantitat que cap persona major de la zona recordava haver vist mai.

Mes	Pluviometria 2017
Gener	161,7 l/m ²
Febrer	25,1 l/m ²
Març	93,9 l/m ²
Abril	43,7 l/m ²
Maig	22,5 l/m ²
Juny	22,3 l/m ²
Juliol	3,9 l/m ²
Agost	62,3 l/m ²
Setembre	14,7 l/m ²
Octubre	13,3 l/m ²
Novembre	3,1 l/m ²
Desembre	4,4 l/m ²
TOTAL	471 l/m²

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.4.2 Visita del botànic Josep Vigo i Bonada

El 2 de juliol de 2016 es va inaugurar l'arborètum del Parc amb la presència del botànic Josep Vigo i Bonada, prèviament ens havia fet una xerrada sobre la Vistabella de l'època en la qual ell va vindre a herboritzar al Penyagolosa (anys 60).

Per mitjans de maig va fer una visita privada amb la seua família, i posteriorment a primers de juny va vindre amb Pere Barnola, de Flora Catalana, i Eulàlia Velasco, botànica de la Universitat de Barcelona, s'hi van estar uns dies herboritzant i recorrent els paisatges de Penyagolosa (en Pere Barnola va escanejar diferents exemplars de plantes i/o part d'elles que apareixeran a <http://www.floracatalana.net/>)

Entre altres llocs van recórrer el Mas del Surdo, el Mas del Mançanal, el Pla de La Creu, el Rodesnar, el Rebollar, Xaparral, la Font de l'Espino, la Serra de La Batalla, etc. En la seua estança vam tindre el plaer d'acompanyar-los el botànic Carles Fabregat (UV), la botànica Patrícia Pérez (responsable de les brigades Natura 2000 de Castelló), Miquel Ibáñez i Juanjo Tur.

4. Pla de vigilància d'incendis forestals

A més dels mitjans de les distintes conselleries, Diputació, corporacions locals i organismes estatals participen en el Pla de Vigilància Preventiva a la Comunitat Valenciana, en funció dels distints períodes de l'any i els diferents períodes d'alerta meteorològica. Els mitjans assignats a la zona PORN del Parc Natural de Penyagolosa durant la campanya del 2017 van ser:

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

4.1 Mitjans de vigilància mòbil:

Els mitjans mòbils assignats a la zona PORN del Parc Natural de Penyagolosa durant la campanya del 2017 van ser els següents:

Unitats de prevenció d'incendis forestals. Funcions: informació de l'ús del foc als usuaris i vigilància del territori.

C-201 i C-204: unitats de prevenció ordinària.

C-702 i C-712 Unitats de prevenció ordinària composta de dues motos i un cotxe durant els mesos d'estiu i dos cotxes durant els restants mesos del servei.

Brigades rurals d'emergència. Funcions: Vigilància i extinció d'incendis forestals.

Dues brigades durant tot l'any situades als termes municipals de Vistabella del Maestrat i Villahermosa del Ró.

4.2 Mitjans de vigilància fixos:

• *Observatoris.* Funcions: detecció d'incendis i servir d'enllaç en la xarxa de comunicacions.

Durant tot l'any: Lloma Bernat (Xodos). D'abril a mitjan novembre: Pic de Penyagolosa (Xodos).

4.3 Incendis forestals en la zona del Pla de Prevenció del massís de Penyagolosa en 2017

Durant l'any 2017 s'han produït els següents incendis a l'àmbit del PORN:

Data	Lloc	Superfície	Causa
4 de juny	Masía Calarizo (Villahermosa del Ró)	0,0001ha	Llamp
14 de juliol	Mas de Celades (Villahermosa del Ró)	0,0004ha	Llamp
22 de setembre	Lloma de Benafigos (Benafigos)	0,04ha	Llamp
24 de setembre	Mas Roig (Vistabella del Maestrat)	3,80ha	Llamp
19 d'octubre	Mas de Farsa (Vistabella del Maestrat)	0,0009ha	Llamp

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

5. Programa de comunicació i divulgació

Amb aquest programa el Parc Natural de Penyagolosa pretén oferir una informació comprensible, objectiva i actualitzada de l'espai natural amb l'objectiu de promoure accions sostenibles i actituds respectuoses en el medi natural.

5.1 Activitats de promoció i divulgació

En aquest apartat s'exposen les diferents activitats oferides pel parc per a la promoció, divulgació i gaudi dels valors ambientals i culturals del Parc Natural de Penyagolosa.

L'art rupestre de Penyagolosa, el petròglif de la Beltrana

14 de gener de 2017

Ruta interpretativa al petròglif de la Beltrana a través del Rodesnar i el Rebollar. Durant la ruta, els participants van conèixer detalls del passat de Penyagolosa a través de les talles realitzades en l'antiguitat pels seus habitants sobre les pedres d'aquesta muntanya sagrada. Una excursió pel llegat dels nostres avantpassats que ens va permetre descobrir els seus costums i les creences.

Participants: 9

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

X Jornades de la tòfona a Vistabella del Maestrat

11 i 12 de febrer de 2017

El Parc Natural de Penyagolosa va participar, el 12 de febrer, en les Jornades de la tòfona a Vistabella del Maestrat organitzades per l'Ajuntament de Vistabella i l'empresa Biopenyagolosa, certificada amb la marca Parcs Naturals per mitjà de la instal·lació d'una parada informativa del parc natural, en el qual es van atendre aproximadament a 150 persones en temes relacionats amb rutes, activitats a realitzar a la zona i activitats del parc.

A més, durant les jornades, es van realitzar diverses activitats com a conferències sobre la cultura de la tòfona, tallers de gastronomia o l'exhibició de gossos buscadors de tòfones.

Participants: 150

VI cens popular del lliri de neu

25 de febrer de 2017

El lliri de neu (*Galanthus nivalis*) és una planta única a les nostres terres. Solament uns quants exemplars sobreviuen atrinxerats en els racons més humits i ombrívols de Penyagolosa. Aquí es troba al límit de la seva supervivència, és per això que anualment es porta a terme un cens de la seua població per determinar l'estat en què es troba.

Per portar a terme aquest cens busquem la col·laboració de la ciutadania sensible a la conservació del nostre patrimoni natural. És pel que es va convidar a tothom a participar en el VI cens popular del lliri de neu.

A diferència de l'excepcionalitat de l'any anterior sec i poc fred, aquest any va haver-hi una copiosa nevada a mitjan gener que va retardar una mica més la floració respecte a 2016. L'activitat es va organitzar i es va portar a terme a finals de febrer perquè es va observar que floria entre les restes de la neu. Així i tot es podria haver esperat a dates una mica més tardanes (al començament de març), ja que moltes de les flors es trobaven sota la neu el dia del cens i es van quedar sense registrar.

Un total de 12 participants van assistir a la xerrada informativa que va tenir lloc a la sala d'audiovisuals del centre d'interpretació i a la posterior sortida de camp. El grup va realitzar una ruta al llarg del Barranc de la Teixera, Font de la Cambreta i Barranc de la Pegunta per realitzar el recompte de les flors del lliri de neu.

Participants: 12

Resultats del cens:

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Lloc	20/03/2010	19/03/2011	30/03/2012	07/03/2015	30/01/2016	25/02/2017
Barranc de la Pegunta	298	429		194		481
<i>Nou depòsit de la Pegunta</i>	70	125		124		
<i>Font de la Pegunta</i>	228	304		70		
Font de la Cambreta	3.850	2.700		6.370		1.782
Barranc de la Teixera	8.711	5.725		2.771		4.020
<i>Part baixa del barranc</i>	2.300	1.775		372	1.104	
<i>Part alta del barranc</i>	2.128	2.445		2.399	4.917	
<i>Marge esquerre sup. del barranc</i>	4.283	1.505				
TOTAL exemplars	12.859	8.854	4.514	9.335	6.021	6.283

Dia mundial de l'aigua, excursió a la cascada del riu Carbo

18 de març de 2017

Per celebrar el Dia Mundial de l'Aigua es va realitzar una excursió a la cascada del riu Carbo des de l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Originàriament es va dissenyar per fer-la des de Villahermosa, però va caldre modificar-la posat que el riu s'havia desbordat i inundava part del GR7, fent inviable la ruta.

El riu Carbo és un afluent del riu Villahermosa i en la seua part alta es troba la cascada del Carbo. La zona del voltant de la cascada és considerada hàbitat prioritari.

Hàbitat Prioritari 7220*. Brolladors petrificants amb formacions de “tuf” (Cratoneurion), hàbitat propi de brolladors i fonts que emanen aigua amb elevat contingut en carbonats. La precipitació dels carbonats dona lloc a la formació de grans masses de travertins o tosques calcàries en les quals es desenvolupen formacions vegetals de gran interès.

A més, el Carbo és el riu amb curs permanent d'aigua més proper al Parc i que recull part de les seves aigües.

Participants: 22

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Descobreix els efectes del canvi climàtic en Penyagolosa

21 de maig de 2017

Amb motiu de la celebració del Dia Europeu dels Parcs Naturals es va portar a terme la ruta guiada pel Barranc de la Pegunta i Barranc Obscur, per observar els efectes del canvi climàtic al Parc Natural i en quina mesura influeixen en la flora i fauna present.

Els cicles cada vegada més intensos i extrems de sequeres, les grans nevades, les pluges torrencials, els hiverns cada vegada més càlids són detalls que anuncien un canvi en el clima al qual s'hauran d'adaptar moltes espècies si no volen sucumbir. És en llocs com Penyagolosa, on les condicions són tan extremes per algunes d'elles, on són més apreciables els efectes d'aquest canvi climàtic sobre la flora i la fauna. Fer un seguiment d'aquests canvis és imprescindible per afavorir la supervivència dels nostres boscos en el futur.

Participants: 10

Les restes medievals del Marinet

22 de juliol de 2017

La mola del Marinet, en el terme de Xodos, delimitada per dos profunds barrancs i envoltada per penya-segats és un lloc estratègic que va servir d'emplaçament per a les persones en algun moment de la història deixant constància d'això a través de ruïnes i restes de ceràmica que avui dia podem observar.

El passat mes de juliol realitzarem una ruta guiada des de la població de Xodos a aquest emblemàtic emplaçament en el qual observem de primera mà les restes que van deixar els seus antics habitants.

Participants: 4

Excursió Villahermosa- cascada del riu Carbo

19 d'agost de 2017

Durant el mes d'agost i per calmar la calor estiuenca es va reprendre la ruta guiada a la cascada del riu Carbo des de Villahermosa que es va haver d'anul·lar mesos abans pel desbordament del riu. Al llarg d'aquesta ruta, descobrirem la importància de l'aigua en el nostre clima mediterrani i la riquesa que aporta a la nostra terra allí per on passa.

Participants: 14

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

La pedra seca, un coneixement mil·lenari

16 de setembre de 2017

Com tots els anys al setembre, es va dur a terme la campanya Patrimoni i Naturalesa: un paisatge de possibilitats. Aquest any es va fer una ruta guiada per conèixer l'arquitectura tradicional de la pedra seca a Vistabella del Maestrat i aprofundir en diversos aspectes d'aquestes tècniques mil·lenàries de construcció. La ruta va transcórrer al llarg del sender local "ruta de la pedra seca" que envolta el tossal del Mas de l'Hostal. Va ser realitzada en col·laboració amb l'Ajuntament de Vistabella, la UJI i Diputació de Castelló al seu programa de promoció dels Camins de Penyagolosa.

Participants: 28

L'ermitori de Sant Joan, cor de Penyagolosa

23 de setembre de 2017

També dintre de la campanya Patrimoni i Naturalesa, es va realitzar una activitat per donar a conèixer la importància que l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa té per a tots els pobles del voltant i com a centre espiritual de la comarca. Fins a ell arriben processons i romeries de les poblacions més properes, algunes amb centenars d'anys de tradició. El

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

retor David Solsona va ser l'encarregat de fer la ruta per les diferents estades de l'ermitori explicant els detalls de la construcció i història d'aquest emblemàtic lloc.

Posteriorment, els participants en l'activitat, van realitzar una visita guiada portada a terme pel guia del parc, per la sala exposició, l'audiovisual, la maqueta i la carbonera del Centre d'Interpretació.

Participants: 10

Jornades Micològiques 2017 en Vistabella del Maestrat

13 i 14 d'octubre 2017

Com tots els anys, el Parc Natural de Penyagolosa, va col·laborar en les Jornades Micològiques que s'organitzen en Vistabella. Aquest any, com en els anteriors, vàrem acompanyar en l'excursió per a la recol·lecció i identificació de bolets a l'experta micòloga, Mª Antonia Agut. Després de l'excursió, es va passar a la identificació del recol·lectat i la seva exposició a l'edifici multifuncional de l'Ajuntament de Vistabella del Maestrat. A causa de la falta de precipitacions en els mesos previs, la quantitat d'espècies recol·lectades va ser molt menor respecte a altres anys, a més que els exemplars trobats estaven bastant secs i havien alterat el seu color habitual.

Es van identificar en total 43 espècies micològiques:

Nom científic	Nom comú	Comestibilitat
Agaricus silvicola	Morena anisada	Comestible
Albatrellus confluens		No comestible
Albatrellus subrubescens		Comestible bast
Amanita caesarea	Ou de reig	Comestible excel·lent
Amanita muscaria	Reig bord	Tòxic
Amanita pantherina	Pixacà	Tòxic
Boletus edulis	Cep	Comestible excel·lent
Calvatia utriformis	Pet de llop enllosat	Comestible de jove
Chroogomphus rutilus	Pota de perdiu	Comestible

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

<i>Clavariadelphus truncatus</i>	Bossa truncada	Comestible
<i>Collybia maculata</i>		No comestible
<i>Cortinarius anomalus</i>		Tòxic
<i>Cortinarius caerulescens</i>		No comestible
<i>Cortinarius splendens</i>		Tòxic
<i>Ganoderma lucidum</i>	Bolet de pipa	Sense valor culinari
<i>Hebeloma sinapizans</i>	Hebeloma caramelat	Tòxic
<i>Hydnellum aurantiacum</i>		No comestible
<i>Hygrophoropsis aurantiaca</i>	Fals rossinyol	No comestible
<i>Hypholoma fasciculare</i>	Bolet de soca de pí	Tòxic
<i>Lactarius deliciosus</i>	Rovelló	Comestible
<i>Lactarius sanguifluus</i>	Rovelló de lloma	Comestible
<i>Leucoagaricus leucothites</i>		Comestible
<i>Ramaria fenica</i>	Peu de rata morat	No comestible
<i>Ramaria flava</i>	Peu de rata	Comestible
<i>Ramaria spinulosa</i>		No comestible
<i>Rizopogon obtectus</i>		No comestible
<i>Russula chloroides</i>	Pebràs del pi	Comestible
<i>Russula decolorans</i>	Cogoma descolorida	Comestible
<i>Russula luteotacta</i>		No comestible
<i>Russula sanguinea</i>	Marieta	No comestible
<i>Russula xerampelina</i>	Cogoma roja	Comestible
<i>Scleroderma berrucosum</i>	Pota de cavall	Tòxic

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Scutigera pes-caprae	Sabatara	Comestible
Sparassis crispa	Col-flor	Comestible excel·lent
Suillus granulatus	Bolet de pell de sapo	Comestible
Suillus luteus	Pinatell de calceta	Comestible
Suillus variegatus	Bolet tacat	No comestible
Tricholoma arvernense		No comestible
Tricholoma focale		Sense valor culinari
Tricholoma imbricatum	Tricoloma imbricat	No comestible
Tricholoma saponaceum	Tricoloma d'olor a sabó	No comestible
Tricholoma sejunctum	Tricoloma enganyós	No comestible
Tricholoma terreum	Fredolic	Comestible

L'endemà, dissabte, a l'edifici multifuncional de l'Ajuntament de Vistabella del Maestrat es van realitzar dues xerrades relacionades amb el món de la micologia:

“Cultiu de bolets a casa mitjançant substrats inoculats”, a càrrec de Juanjo Tur, guia del Parc Natural de Penyagolosa.

“Lactarius del Penyagolosa”, a càrrec de Gonzalo Miguel Ferrer, president de ASMICAS.

Participants: 75

5.2 Aparició en mitjans de comunicació

Des del Parc Natural de Penyagolosa s'utilitzen els mitjans de comunicació com una eina de difusió per informar sobre l'actualitat de l'espai natural. Algunes de les activitats, jornades i altres actuacions portades a terme des del Parc Natural han estat notícia durant l'any 2017 a través dels mitjans de comunicació tan escrits com a audiovisuals.

Destacar que el Parc Natural de Penyagolosa ha aparegut en diferents reportatges en televisió o online, com l'entrevista realitzada a Juanjo Tur sobre el Barranc de la Pregunta en Samaruc digital el 7 de març i l'entrevista a Miquel Ibáñez al programa “De la sendera a la cassola” per a la cadena de televisió Begin Videomarketing el 31 de març. A la ràdio, el

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

reportatge sobre senderisme en la cadena SER el 19 de maig i en premsa, la notícia sobre els danys de les nevades ocasionades al Parc Natural en el diari Mediterrani el 3 de maig.

5.3 Pàgina web del Parc Natural de Penyagolosa

<http://www.parquesnaturales.gva.es/ca/web/pn-penyagolosa>

Durant tot l'any es treballa en el manteniment i actualització de la pàgina web del Parc Natural de Penyagolosa, a través de la que els ciutadans poden informar-se d'una manera clara i senzilla sobre les característiques i activitats del nostre espai natural. En aquestes visites a la web, els usuaris s'interessen per les activitats programades que s'anuncien en el tauler d'anuncis de la web, per la història del parc natural o per la seua flora i fauna, però sense dubte l'enllaç més visitat ha estat el que correspon al punt: "Planeja la teua visita". Això ens indica que la major part dels usuaris de la nostra web són visitants del parc que volen informació actualitzada de l'espai natural per organitzar la seua sortida a Penyagolosa, conèixer els accessos al parc, les seues rutes i senders, l'horari d'atenció al públic al centre d'interpretació i informació relacionada amb les àrees recreatives. El portal web també posa a la disposició de l'usuari un canal on poder realitzar consultes respecte a algun tema concret o dubte en referència a l'espai natural. A través de l'enllaç "bústia de consultes" els usuaris durant aquest any 2017 han realitzat diferents preguntes en referència als equipaments, zones d'acampada, les rutes o activitats guiades oferides des del parc natural. Des de l'oficina tècnica es gestiona la recepció de les consultes generades en la bústia i aquestes són contestades el més prompte possible.

L'any 2017, 182 persones van estar subscrites a la llista de distribució del parc, a través de la que rebien puntualment informació de les activitats programades.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

5.4 Programa d'educació ambiental

El programa d'educació ambiental que es porta a terme des del Parc Natural de Penyagolosa pretén a través dels seus projectes i activitats, dirigits tant als centres escolars com al públic en general, fomentar la responsabilitat de la població en relació amb el medi, utilitzant com a eina l'educació ambiental. Conèixer, comprendre, prendre consciència i actuar, és la dinàmica que es pretén portar a terme amb aquest programa, ja que a través de l'educació ambiental promovem una nova relació de la població amb el seu entorn més proper.

Educació ambiental per als centres educatius: Visites escolars al Parc Natural de Penyagolosa

Curs 2017

Com cada curs escolar el Parc Natural de Penyagolosa posa en marxa el projecte d'educació ambiental dirigit als centres educatius. Durant part del curs escolar s'ha portat a terme aquest projecte a l'espai natural, on s'estableix un contacte directe entre els alumnes i el paisatge de Penyagolosa, el qual desperta un gran interès entre els més joves que ens visiten. Amb l'inici del curs escolar el guia-educador ambiental, encarregat de dissenyar el projecte d'educació ambiental, va contactar amb els centres educatius, posant especial atenció en els de l'àmbit del parc natural i va difondre també a través de la web les activitats programades. Durant l'any 2017 un total de 389 alumnes van participar en el projecte d'educació ambiental, tots ells de diferents centres educatius i de diferents nivells formatius.

Entre les activitats realitzades amb els centres educatius destaca la realització d'excursions guiades a diferents punts d'interès del parc.

Centre	Localitat	Alumnes	Nivell	Data en 2017
Patronat de la Joventut Obrera	Valencia	22 alumnes/día	Formació Professional	3, 5 i 7 d'abril
CEIP Madre Vedruna Sagrado Corazón	Castelló	45 alumnes/día	6é de primaria	10, 17 i 24 de maig
IES Violant de Casalduch	Benicassim	100	2on de la ESO	12 de maig
IES Jaume I	Borriana	20	1er de Batxillerat	15 de maig
CEIP Carles Salvador	Castelló	50	6é de primaria	26 d'octubre
CIPFP Costa de Azahar	Grao de Castelló	18	Formació Professional	8 de Noviembre

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

CRA de Penyagolosa- Aulari Vistabella

Maig i juny de 2017

Durant el curs 2016-2017, en l'aulari de Vistabella del CRA del Penyagolosa, es va començar a donar les classes amb una nova metodologia basada en el treball per projectes. L'últim dels projectes de l'any es va denominar: "Penyagolosa, un entorn excepcional"

Amb aquesta denominació, es va realitzar una estreta col·laboració entre l'escola i el parc en la que el guia del parc els va acompanyar durant totes les activitats participant i guiant-los en el disseny dels continguts del projecte.

En trobar-se l'escola tan prop del parc i aprofitant el bon temps, es va decidir que els alumnes vingueren a realitzar les classes al parc durant vuit dies repartits al llarg de sis setmanes, fent ús de les instal·lacions del centre d'interpretació i del parc en general.

El projecte es va dividir en tres blocs per a tots els alumnes/as, posteriorment es va ajustar depenent de l'edat de cadascun/a. Els blocs temàtics interrelacionats van ser:

- Accidents geogràfics
- Hàbitats
- Fauna

D'aquesta manera, les eixides al parc van consistir en:

09/05/2017: Activitat en el centre en la que es va donar a conèixer els diferents accidents geogràfics del parc a través de la maqueta de l'exterior del centre amb un joc.

11/05/2017: Pujada al Calvari de Vistabella per observar els diferents accidents geogràfics que des d'allí es veuen.

16/05/2017: Visita a l'engolidor del Quinyó i la Cova de l'Aigua per descobrir com l'aigua modela el paisatge. Després van realitzar un taller de corbes de nivell amb argila al centre d'interpretació.

23/05/2017: Ruta al barranc de la Teixera per reconèixer les espècies associades a hàbitats de sòl calcari exposades en terrenys d'ombria.

25/05/2017: Ruta al Rodesnar per reconèixer les espècies associades a hàbitats de sòl silici o en solana.

30/05/2017: Visita al Rebollar per reconèixer l'hàbitat de la roureda.

01/06/2017: Taller dels usos del bosc amb elaboració de champagne de saüc.

06/06/2017: Ruta guiada al voltant del centre d'interpretació per al reconeixement de rastres d'animals.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Com a excursió de final de curs i final del projecte, es va realitzar una acampada els dies 19 i 20 de juny a la zona d'acampada la Lloma del Mig amb tots els alumnes i pares.

Es pot fer un seguiment del dia a dia del projecte a la web d'Helena Brau (col·laboradora en el disseny del projecte):

<http://www.penyagolosaeduca.com/ca/el-dia-a-dia-en-imatges-del-projecte-penyagolosa-un-entorn-excepcional/>

Participants: 15

Dia de l'arbre

12 d'abril de 2017

Aquest any, com tots des de la declaració del Parc, vàrem celebrar el dia de l'arbre amb l'escola de Vistabella. A diferència d'anys anteriors, aquest any decidírem fer la plantació en la mateixa escola. Fa temps que xiquets i pares es queixaven que el pati de l'escola era un recinte de formigó sense plantes ni arbres que li donessin vida, alguna cosa incomprensible en una població envoltada de boscos com Vistabella.

Després de parlar amb l'ajuntament i tenir el vistiplau de l'arquitecte municipal, ens posarem en marxa amb l'ajuda de l'AMPA, les professores i l'alguatir municipal per definir el lloc del pati i preparar l'escocell on es plantaria un til·ler de 2,5m d'altura. La realització de l'escocell de 2 x2 x 1m i l'ompliment amb terra fèrtil va costar dos dies de treball que van finalitzar amb la festa de plantació del til·ler. A partir d'aquest moment i fins al passat l'estiu, les xiquetes de l'escola s'han encarregat de regar-ho i assegurar-se que l'arbre s'acimatés a la seva nova ubicació que esperem que sigui per molts anys.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

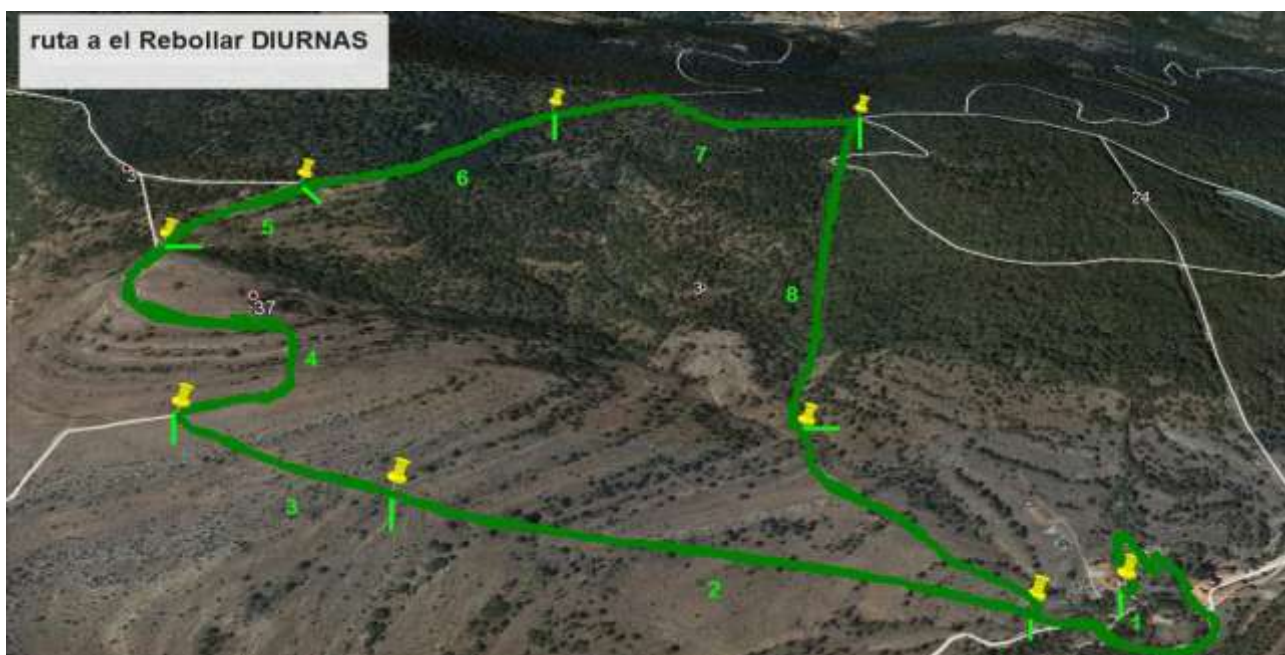
Durant la plantació es van fer jocs, es va compondre una cançó dedicada al til·ler i es va amagar una càpsula del temps en les arrels amb una foto de la celebració.

Ciència ciutadana: “Projecte Ocell”

Aquest any 2017, es va iniciar el “Projecte Ocell” amb l’objectiu principal de conèixer la diversitat de l’avifauna present a Sant Joan de Penyagolosa en l’entorn del Centre d’Interpretació per mitjà de la ruta al Rebollar per censar els ocells diürns, i en el Pla de Vistabella per censar els ocells nocturns. El projecte inclou tots els períodes i espècies presents en un cicle anual complet: aus residents, migrants, reproductores i hivernants. Aquest projecte es porta a terme per col·laboració ciutadana sensible a la conservació del nostre patrimoni natural, en el que els ciutadans van ser els protagonistes en la recollida de dades.

El desenvolupament de les activitats va consistir inicialment en una breu exposició sobre les espècies ornitològiques que es poden detectar en l’època de l’any corresponent a cada visita, així com els hàbitats existents en el recorregut a realitzar; posteriorment va tenir lloc el cens de camp. La ruta al Rebollar va consistir en un recorregut de cinc quilòmetres distribuïts en vuit itineraris de 500 metres cadascun, en el que es van anotar els ocells detectats. Mentre que en el cens realitzat en el Pla de Vistabella, va consistir en la realització de cinc punts d’escolta separats entre ells per una distància d’ 1,5 km i en els que es va romandre durant 10 minuts en silenci per anotar les espècies d’ocells detectats, així com la quantitat dels insectes, grills i cadells, els quals són uns bons bioindicadors d’aliment disponible per alguns rapinyaires nocturns. En les diferents visites realitzades es va facilitar als participants, prismàtics, guia d’ocells i les fitxes de seguiment.

Ruta al Rebollar

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

1 Arboretum Josep Vigo i Bonada. 2 i 3 Matollar. 4 Matollar amb bassa de reg. 5 Pineda. 6 Roureda (El Rebollar). 7 Pineda. 8 Carrascal.

Pla de Vistabella

Punt 1: Cementerí de Vistabella. Punt 2: Font del Fontanal. Punt 3: Els Quadrons. Punt 4: Pineda del Bovalar. Punt 5: Carreró del Xurro

A continuació, es presenta una taula amb les dades referents a les dates i nombre de participants en cadascuna de les activitats realitzades.

Visita	Data	Número de participants
Els ocells migratoris de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	13 d'abril de 2017	13
Els ocells nocturns de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	14 d'abril de 2017	14

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Els ocells nocturns de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	10 de juny de 2017	17
Els ocells reproductors de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	17 de juny de 2017	11
Els ocells migratoris de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	30 de setembre de 2017	17
Els ocells nocturns de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	11 de novembre de 2017	10

Els resultats, poden ser consultats a la web: <http://ebird.org/content/ebird/?lang=es>, van ser els següents:

Ruta al Rebollar: Ocells diürns

Nom comú	Nom científic	Estatus	Hàbitat
Trencapinyes	<i>Loxia curvirostra</i>	Resident	1
Primavera	<i>Periparus ater</i>	Resident	1,2,5,7,8
Totestiu	<i>Parus major</i>	Resident	1,2,6,7,8
Capellanet	<i>Lophophanes cristatus</i>	Resident	5,8
Ferrerolet	<i>Cyanistes caeruleus</i>	Resident	1,5
Senyoreta	<i>Aegithalos caudatus</i>	Resident	5,7
Papamosques blanquet	<i>Ficedula hypoleuca</i>	Migració prenupcial/ Reproductor	6
Pica-soques blau	<i>Sitta europaea</i>	Resident	1
Verderol	<i>Chloris chloris</i>	Resident	1,2
Gafarró	<i>Serinus serinus</i>	Resident	1
Bosqueta vulgar	<i>Hippolais polyglotta</i>	Migració prenupcial	1
Mosquiter de passa	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Migració postnupcial	2,8
Mosquiter comú	<i>Phylloscopus collybita</i>	Reproductor	8

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Pinsà	<i>Fringilla coelebs</i>	Resident	1,2,5,6
Pit-roig	<i>Erithacus rubecula</i>	Resident	1,4,6
Cadenera	<i>Carduelis carduelis</i>	Resident	2, 5
Busquereta de cap negre	<i>Sylvia melanocephala</i>	Resident	6
Rossinyol	<i>Luscinia megarhynchos</i>	Reproductor	6,7,8
Passerell	<i>Linaria cannabina</i>	Resident	6
Teuladí	<i>Passer domesticus</i>	Resident	1
Merla	<i>Turdus merula</i>	Resident	1,4,7
Cueta blanca	<i>Motacilla alba</i>	Resident	1
Puput	<i>Upupa epops</i>	Migració prenupcial	2
Cagamànecs	<i>Saxicola torquatus</i>	Reproductor	2,3
Cua-roja fumada	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Resident	1,2,4
Còlit ros	<i>Oenanthe hispanica</i>	Reproductor	1,2,4
Cogullada vulgar	<i>Galerida cristata</i>	Resident	2
Alosa	<i>Alauda arvensis</i>	Resident	2,4
Oroneta	<i>Hirundo rustica</i>	Reproductor	2,3
Oroneta cuablanca	<i>Delichon urbicum</i>	Reproductor	2,3
Todó	<i>Columba palumbus</i>	Migració prenupcial	3
Estornell negre	<i>Sturnus unicolor</i>	Resident	1,2
Picot verd	<i>Picus viridis</i>	Resident	7
Picot garser gros	<i>Dendrocopos major</i>	Resident	5
Corb	<i>Corvus corax</i>	Resident	4
Gaig	<i>Garrulus glandarius</i>	Resident	2,4

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Garsa	Pica pica	Resident	2
Voltor comú	Gyps fulvus	Resident	1,2
Aguilot comú	Buteo buteo	Migració prenupcial	2,5
Àguila calçada –fase clara-	Hieraaetus pennatus	Migració postnupcial	7
Xoriguer	Falco tinnunculus	Resident	3
Griva	Turdus viscivorus	Migració postnupcial	3,4

Hàbitat: 1) Arborètum Josep Vigo y Bonada. 2) Matollar I. 3) Matollar II. 4) Matollar III. 5) Pineda I. 6) El Rebollar. 7) Pineda II. 8) Bosc mixt de pineda i carrascar.

Pla de Vistabella: Ocells nocturns

Nom comú	Nom científic	Estatus	Hàbitat
Xot	Otus scops	Reproductor	1,2,3,4,5
Mussol	Athene noctua	Resident	2,3,5
Gamarús	Strix aluco	Resident	2,4,5
Saboc gris	Caprimulgus europaeus	Reproductor	1,2,5
Mussol banyut	Asio otus	Resident	4

1) Cementeri, bosc mixt de pineda i carrascar. 2) Carrasques disperses i xops. 3) Pla amb cultius de secà. 4) Pineda “el Bovalar”. 5) Pineda dispersa i pla amb cultius de secà.

Després del primer any del “Projecte Ocell”, s’han observat 42 espècies d’ocells diürns. Destacant la cita del 10 de juny de 2017 de Papamosques blanquet (*Ficedula hypoleuca*) com a possible reproductor o migrant prenupcial tardà.

Pel que fa als ocells nocturns, s’han observat 5 espècies de les 8 espècies habituals que es poden observar normalment a Espanya. D'altra banda, s’ha detectat la presència de grills, especialment en època reproductora, la qual cosa és un bon bioindicador de presència d'aliment per a les diferents espècies d’ocells nocturns.

En els anys vinents es continuarà realitzant el seguiment d'avifauna del “Projecte Ocell” per obtenir una major quantitat de dades que ens permeti conèixer la diversitat ornitològica present al Parc Natural de Penyagolosa.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

En el següent enllaç web es pot consultar informació més detallada del Projecte Ocell 2017:

<http://www.parquesnaturales.gva.es/es/web/pn-penyagolosa/el-parque-te-muestra>

5.5 Programa d'interpretació del patrimoni

El Parc Natural de Penyagolosa amb el programa interpretació del patrimoni pretén transmetre al visitant d'una manera amena, clara i entretinguda els valors naturals i culturals, però també utilitzant la interpretació com un mitjà de gestió per promoure un comportament adient amb la conservació de l'espai natural.

Visites guiades al centre d'interpretació “La Casa Forestal”

Tot l'any 2017

Durant aquest any el parc natural ha continuat oferint el projecte de visites guiades al centre d'interpretació “La Casa Forestal”, ja que considerem que és un recurs interessant per difondre entre la població local i els visitants en general de l'espai natural. Amb aquestes visites guiades, que els grups han de concertar prèviament, l'educador ambiental del parc natural introdueix al visitant en les tradicions i els costums dels habitants de Penyagolosa per explicar a través d'elles la seua pròpia història. Conèixer com es vivia en les masies, que relació s'establia entre ells i els pobles del voltant o quins recursos havien d'aprofitar de les muntanyes de Penyagolosa, són alguns dels aspectes que es plantegen en aquesta exposició que té un caràcter més etnogràfic. El centre d'interpretació també acull una sala d'audiovisuals, on a través d'una projecció s'acosta al visitant a la gran biodiversitat de Penyagolosa, prenent com a fil conductor els seus valors naturals.

Aquest projecte pretén dinamitzar el centre d'interpretació amb grups que aquest any ens han visitat majoritàriament de la província de València, tant d'adults com a grups més joves que ens han visitat durant les vacances, siga de campaments o d'escoles d'estiu.

Grup	Data	Nº visitants
Samarucs	<i>13 de maig de 2017</i>	13
Societat Excursionista de València	<i>1 de juliol de 2017</i>	50
Associació Cultural Anant Anant Caminades de Castelló	<i>15 d'octubre de 2017</i>	30

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

5.6 Programa d'atenció al públic general

Com es realitza des de l'obertura del Centre d'Interpretació, el parc manté obert el centre setmanalment per informar físicament, via telefònica o online als visitants que acudeixen a la recerca d'informació. Durant l'any 2017 es van atendre al centre 5.635 persones en horari de 10h a 14h de dilluns a diumenge. Oferint informació específica de rutes, allotjaments i normativa del parc.

D'altra banda, el comptatge de nombre de visitants que van ascendir al pic de Penyagolosa entre els mesos de març i novembre llança una xifra de 13.500 persones

6. Programa de gestió i ordenació de l'ús públic

Durant l'any 2017 s'han desenvolupat les següents actuacions destinades a l'ordenació de l'ús públic en l'àmbit del Parc Natural.

Ordenació i adequació de l'arborètum, entorn del centre de visitants i Ermitori de Sant Joan.

El 2 de juliol de 2016 es va inaugurar l'arborètum del Parc Natural amb la presència de l'il·lustre botànic Josep Vigo i Bonada a qui es va posar el seu nom a l'arborètum.

Per al disseny de l'arborètum es va realitzar un treball coordinat entre el Parc Natural, el CIEF i el servei de Vida Silvestre, de tal forma que a l'arborètum es recollirà una representació dels diferents tipus de vegetació del Penyagolosa; les tasques de preparació del terreny, plantacions i translocacions han estat a càrrec de les brigades del Parc i de

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

biodiversitat. També es va dissenyar i col·locar una sèrie de panells temàtics que expliquen els diferents tipus de vegetació i les espècies més representatives.

La inversió en treball humà ha sigut molt important refent murs, construint rierols, redissenyant la senda i sobretot el manteniment de la vegetació al llarg de l'estiu mitjançant el reg. L'arborètum és avui una representació primària que anirà creixent i millorant amb el temps, una representació que tindrà un gran valor educatiu i de gaudi pels visitants, ja que s'ha creat pensant tant per a l'ús didàctic com per a l'ús recreatiu de les persones que s'apropen fins al centre d'interpretació, de tal forma que constitueix el nexa entre l'ermitori de Sant Joan i la casa forestal.

Durant 2017, la brigada de manteniment del parc es va encarregar que a les diferents espècies botàniques no els mancara la quantitat d'aigua necessària per a sobreviure en un any tan intens de sequera. Així, es van reforçar els treballs de reg i birbat.

També s'ha començat la instal·lació d'un sistema de reg per aspersió per a facilitar aquestes labors de reg i al mateix temps gestionar l'aigua d'una manera més racional i sostenible.

A més de cuidar les espècies plantades, la brigada del parc també s'ha encarregat del manteniment dels murs de maçoneria així com de les basses on habiten diverses espècies d'amfibis i rèptils.

Entorn del centre de visitants i de l'ermitori de Sant Joan.

Paral·lelament als treballs realitzats a l'arborètum, s'han realitzat actuacions al voltant del centre d'interpretació i de l'ermitori. Les actuacions realitzades es poden resumir de la següent manera:

-Eliminació de la vegetació morta

-Recollida de fems i runes

-Desbrossament de la vegetació herbàcia i ruderal en la zona de l'arborètum i entorn de la passarel·la de fusta.

-Poda i eliminació de parts mortes dels rosers silvestres i esbarzers.

-Aclarida i poda dels exemplars d'om procedents de rebrot existent en la zona, eliminant els exemplars morts.

-Actuacions per a millora de la seguretat de la pista d'accés a l'ermitori i centre de visitants, millorant la visibilitat de la mateixa mitjançant podes d'arbratge i senyalitzant amb pivots els passos sobre els barrancs per a evitar caigudes junt als viviers del parc.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

També, en la part posterior dels vivers forestals s'ha recuperat una zona de descans amb una taula de pícnic sota els arbres, impedit el pas als vehicles que habitualment utilitzaven aquest espai com aparcament arribant a deteriorar la vegetació allí existent i obstaculitzant l'accés al començament de la senda del GR33 per als excursionistes.

Reparació de la senda d'accés al Pic i d'altres itineraris i pistes

La brigada de treballs del Parc ha procedit igual que anys anteriors a la neteja i condicionament de la senda que dona accés al cim de Penyagolosa. Aquesta senda suporta un intens ús per part dels excursionistes, sobretot en època de setmana santa i estival, trobant-se per això molt deteriorada, amb alt nivell d'erosió en alguns trams. Els treballs realitzats consisteixen en la retirada de rames i pedres.

Per altra banda s'han repassat les sendes dels diferents itineraris del Parc i s'han fet reparacions menors en les pistes del seu àmbit, sobretot després de les nevades de gener, en què van caure multitud d'arbres i branques que van obstaculitzar les pistes durant diverses setmanes i que van haver de ser retirades manualment i transportades per a la seua gestió (tallat i triturat).

Treballs de manteniment del centre de visitants i magatzems

La brigada del Parc s'encarrega també dels treballs de manteniment del centre d'interpretació (petites reparacions, calderes, fontaneria, electricitat, fusteria, etc.) i magatzems (al centre i a Vistabella), recinte de la casa forestal (bancs, carbonera interpretativa, elements de control d'accessos, etc.).

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Monument Natural del camí dels Pelegrins de les Useres

La brigada del Parc té assignada també la reparació i condicionament del Camí dels Peregrins de les Useres, aquesta tasca és especialment intensa previ a la tradicional peregrinació de l'últim cap de setmana d'abril; s'aprofita també per realitzar eixos treballs quan les condicions climàtiques són desfavorables al Parc.

El 2017 la brigada ha treballat també en la neteja i condicionament d'una casella de peons caminers ubicada a Les Useres amb la intenció de mantenir una edificació pública com a magatzem o per als usos que en futur puga destinar-se. La dedicació de la brigada al Monument Natural del Camí dels Pelegrins suposa un 11% del total de les jornades.

7. Integració socioeconòmica

Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana

Al març del 2011 es va publicar el Decret 26/2011, de 18 de març, del Consell, sobre el règim jurídic i el procediment de concessió de la llicència d'ús de la Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, convertint-se la marca en una ferramenta de dinamització orientada a aquelles empreses ubicades en l'àrea d'influència dels Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana.

Forma part de l'essència de la marca, l'estimulació de l'activitat econòmica de l'àrea d'influència dels Parcs, aprofitant l'oportunitat de les activitats connexes i complementàries, i tractant de generar sinergies entre les dites activitats: produccions primàries, productes agrícoles i ramaders, productes artesans, serveis d'allotjament i restauració, turisme actiu, educació ambiental i interpretació del patrimoni.

En el Parc Natural de Penyagolosa s'han certificat fins a la data un total de nou empreses, quatre relacionades amb productes naturals i cinc relacionades amb el turisme rural.

En la categoria de producte natural es troben la Cooperativa Biopenyagolosa de Vistabella del Maestrat, el celler Barranco Magro, Embotits Flor i la piscifactoria de Villahermosa del Ríó en aquesta última localitat, les quals trauen al mercat els seus productes més característics amb aquest segell de qualitat.

La Cooperativa Biopenyagolosa aposta per la creïlla (pataca) tardana de secà, cultivada de manera tradicional als peus del Penyagolosa i aconseguint en aquestes terres un producte totalment ecològic i d'excel·lent qualitat.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

El celler Barranco Magro, també certificada amb la Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, ofereix el seu vi Barranco Magro, d'autor i amb 12 mesos en bóta de roure francès, un vi que s'obté de vinyes plantades a mà en els vessants del Penyagolosa, en el terme municipal de Villahermosa del Río.

Embotits Flor ofereix el seu pernil ibèric procedent de porcs Ibèric Flor nascuts i criats a Villahermosa del Río als peus del Penyagolosa, amb una alimentació natural basada en pastures, alfals, pinsos naturals (de soja, ordi, blat, segó i oli d'oliva o soja) i bellota dels carrascars ubicats en les mateixes instal·lacions. Els pernils són curats en assecadors naturals durant un temps mínim de 24 mesos, la qual cosa li conferix al producte una qualitat superior.

La piscifactoria de Villahermosa del Río té com a objectiu la reproducció de la truita comuna autòctona, amb la finalitat de reforçar el manteniment de vida d'aquesta espècie, que pobla el riu Villahermosa. L'aigua del riu Villahermosa té les característiques apropiades per al desenvolupament de la truita comuna autòctona, per això, per mitjà d'un procés de reproducció natural i una investigació d'aproximadament 4 anys, s'ha aconseguit desenvolupar el cicle de producció, que assegura la no extinció d'esta espècie i una possible comercialització.

En la categoria de turisme rural, ofereixen els seus productes les marques Cases rurals Penyagolosa, Itinerantur, Persenda, Viunatura i Gegantur.

Les Cases rurals Penyagolosa és un complex turístic d'allotjament format per quatre habitatges: tres apartaments rurals, Garbí, Gregal i Xaloc, i una casa rural L'Arc de Polo. Totes d'ús no compartit. Situades en el nucli urbà del municipi de Vistabella del Maestrat.

Itinerantur ofereix rutes per tota la província de Castelló i en totes elles les persones que els acompanyen gaudixen, observen, assaborixen i senten l'espai que se'ls convida a descobrir. Les rutes interpretatives solen ser circulars, eixint i arribant a un punt concret i accessible.

Persenda és una empresa de turisme actiu que permet gaudir al màxim del Parc Natural del Penyagolosa amb activitats de muntanya i naturalesa realitzades en l'àmbit del Parc i contornada.

Viunatura és una cooperativa de turisme actiu i esports d'aventura formada per un grup de professionals que ofereixen activitats en el medi natural que utilitzen per a mostrar la immensa diversitat natural, geològica i històrica de les comarques l'interior de Castelló.

Gegantur és una empresa que es dedica a fer valdre el patrimoni natural i cultural dels pobles que envolten el Penyagolosa per mitjà de la realització de visites guiades, rutes interpretatives de senderisme i bicicleta de muntanya, i experiències agroalimentàries i culturals en l'àmbit del Parc Natural de Penyagolosa.

Destacar l'acció realitzada des de l'àmbit de la marca, la "VI mostra de productes de la marca parcs naturals", celebrada en la ciutat de València el 28 d'octubre 2017, i que va tindre una repercussió molt important, tant en la venda per a les

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

empreses participants, com en la consolidació d'imatge de marca associada a la qualitat i al compromís amb el medi ambient.

El Facebook de la marca ha presentat un increment del 40% durant l'any 2017, obtenint una xifra que en l'actualitat supera els 4400 m'agrada, enfront dels 3.800 m'agrada el 2016. En aquest facebook es publiquen les activitats i els productes oferits per les empreses de la marca Parcs Naturals de forma conjunta a les activitats que s'ofereixen des dels 22 parcs de la Comunitat, fent valdre els nostres espais naturals protegits i el desenvolupament socioeconòmic d'aquests.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

9. Inversions realitzades en 2017*

BRIGADES PN	Base	% Coordinació	Subtotal	Impost 4%	Suma	Materials	TOTAL
	100.294,72 €	1.949,64€	102.244,36€	4.089,77€	106.334,13€	5.718,27€	112.052,40€
MONITORS	Base	% Coordinació	Reforç+vacances	Subtotal	Impost 4%		
	53.535,78€	13.745,14€	3.280,84€	70.561,76€	2.822,47€		73.384,23€
MATERIALS I INVERSIONS	Sistema Reg	Adquisició GPS					
	5.699,00€	417,45€					6.116,45€
BRIGADA NATURA 2000							
							38.925,00€
TOTAL 2017							230.478,08€
PRESSUPOST 2016							192.373,50€
% Increment 2017							16,53

* **Nota:** No s'inclouen les inversions computables a la Direcció Territorial de Castelló, com les inversions en matèria de: prevenció d'incendis, tractaments fitosanitaris contra plagues, Senda Verda (àrea d'acampada, àrees recreatives), grans reparacions en pistes forestals, etc.